

”Dom har inte hört av sig”

Folkhögskolor, studieförbund och regionala kompetensplattformar

Folkbildningsrådet

Förord

Vilka samhällsbeslut ska fattas på regional nivå? Vilken roll ska regionerna ha inom olika områden? Dessa frågor har aktualiserats alltmer under senare år. Ett exempel är införandet av kultursamverkansmodellen, där den regionala nivån fått ökad betydelse. Ett annat exempel ges i denna studie – de regionala kompetensplattformarna. Båda områdena berör folkbildningens verksamhet.

Kompetensplattformar ska, enligt uppdrag från regeringen, etableras i länen för samverkan inom frågor som har med kompetensförsörjning och utbildningsplanering att göra. Arbetet ska genomföras i samarbete och dialog med bland annat olika regionala aktörer.

Rapporten *Folkhögskolor, studieförbund och regionala kompetensplattformar* fokuserar på folkbildningens roll i arbetet med kompetensplattformar. En central frågeställning är hur folkhögskolor, studieförbund och regionens företrädare ser på folkbildningens nuvarande och framtida roll. Det gäller både folkbildningens bidrag till regionernas kompetensförsörjning och arbetet med plattformen.

Rapporten begränsas till fem regioner/län och gör inga anspråk på att ge en heltäckande bild, däremot kan studien ge värdefulla inspel för fortsatt diskussion kring folkbildningen och regionaliseringen.

Regionaliseringen behandlas t ex också i det folkbildningspolitiska dokumentet *Folkbildningens Vägval & Vilja*, som den samlade folkbildningen ställt sig bakom:

”När den regionala samverkan förstärks måste folkbildningen ges, men också själva ta, en mycket större plats i relevanta regionala processer. Det gäller kultursamverkan, men också arbetet med regionala kompetensplattformar. Folkbildningen har potential att vara en framgångsfaktor för hållbar tillväxt och sammanhållning lokalt och regionalt. Folkbildningens roll bör lyftas fram tydligare också när nationella strategier utarbetas för innovation och konkurrenskraft på regional nivå.”

(Folkbildningens Vägval & Vilja, s 36)

Folkbildningen vill ta tydligare plats i regionala samverkansprocesser kring kompetensplattformar. Hur detta ska förverkligas är en viktig diskussion att föra – både inom folkbildningen och med företrädare för berörda regioner.

Stockholm den 31 maj 2013

Britten Månsson-Wallin
Generalsekreterare
Folkbildningsrådet

Sammanfattning

Syftet med studien är att undersöka vilken roll studieförbund och folkhögskolor har i det arbete med regionala kompetensplattformar som nu tar form i Sveriges län/regioner som en följd av ett regeringsuppdrag från 2009.

Uppdraget med att etablera kompetensplattformar kan kortfattat beskrivas som att skapa ökad kunskap om utbud och efterfrågan av olika utbildningsformer samt att skapa ökad samordning av analyser och utbildningsplanering.

Studien omfattar fem län/regioner: Gotland, Halland, Norrbotten, Skåne och Västra Götaland. Det empiriska underlaget utgörs främst av intervjuer med folkbildningsrepresentanter samt regionernas ansvariga för kompetensplattformarna.

Folkhögskolor och studieförbund är inga självklara medaktörer i regionernas arbete med kompetensplattformar. Folkbildningens roll varierar påtagligt i de fem regionerna, men ingenstans finns man med i plattformens ”innersta kärna”.

Västra Götaland uppvisar det tyligaste exemplet på ett aktivt agerande från folkbildningens sida inom ramen för kompetensplattformen. Bildningsförbundet kom tidigt med i processen och har, med stöd av regionen, tagit fram två rapporter – en för folkhögskolorna och en för studieförbunden – om vad de kan tillföra i regionens kompetensförsörjning. En liknande rapport tas nu fram i Skåne, men där enbart för folkhögskolorna. I Halland och Gotland har folkhögskolorna direktkontakt med regionen som är huvudman för skolorna. Studieförbunden har i dessa regioner, via bildningsförbunden, inte varit involverade i kompetensplattformen. I Norrbotten har Bildningsförbundet informerat de ansvariga för kompetensplattformen om folkbildningens roll i samhället, men är i övrigt inte särskilt involverade.

Folkhögskolornas roll som utbildningsanordnare är överlag mer framträdande i arbetet med kompetensplattformarna. Studieförbundens roll uppfattas som mer otydlig – både av folkbildningsrepresentanterna och av regionrepresentanterna.

Samtliga intervjuade ger uttryck för att folkhögskolor och studieförbund kan bidra till den regionala kompetensförsörjningen. Det som särskilt lyfts fram är förmågan att nå personer som står långt ifrån arbetslivet och ungdomar som saknar behörighet från grundskola och gymnasium. Flexibiliteten och förmågan att fånga upp nya behov och intressen ses som en tillgång. Några menar att detta även kan komma att påverka den framtida näringsstrukturen i samhället.

Folkbildningsorganisationernas regionala organisering och kapacitet varierar kraftigt i de fem regionerna. På flera håll finns tydliga tecken på att folkhögskolor och studieförbund organisatoriskt fjärrar sig från varandra.

Flera regionrepresentanter ger uttryck för att kompetensplattformarna befinner sig i ett uppbyggnadsskede. Det innebär att frågan fortfarande är öppen, vad gäller folkbildningsorganisationernas roll och ambitioner i det framtida arbetet för regional kompetensförsörjning.

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	4
Inledning – frågeställningar	6
Om studiens genomförande	7
Bakgrund	8
Regionala kompetensplattformar	8
Tidigare studier och utredningar	9
Om folkbildningens organisationer	9
Folkbildningen och regionala kompetens- plattformar i fem regioner	11
Gotland	11
Halland	12
Norrbotten	13
Skåne	14
Västra Götaland	15
Fem regioner i sammandrag	17
Reflektioner och kommentarer	18
Folkbildningens roll skiftar	18
Vem tar initiativ?	19
Att ta plats som utbildningsaktör	19
Studieförbunden och folkhögskolorna	20
Varför ser ut som det gör?	21
Vad kan folkhögskolor och studieförbund tillföra i ett kompetensförsörjningsperspektiv?	22
Folkbildningens regionala organisation och kapacitet – tillsammans eller var för sig?	24
Slutord	27
Vill man?	27
Vad kan man bidra med?	27
Hur ska det gå till?	27
Möjligheter finns	28
Referenslista	29

Inledning – frågeställningar

Regeringen beslutade 2009 att regionala kompetensplattformar ska upprättas i länen. Beslutet innebär ett tydligare regionalt ansvar för landets framtida kompetensförsörjning.

Folkbildningens organisationer – folkhögskolor och studieförbund – är verksamma i samtliga län. Ett av riksdagens fyra syften med statsbidraget till folkbildningen är att verksamheten ska ”bidra till att minska utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället” (SFS, 1991:977, Förordning om statsbidrag till folkbildningen)

Syftet med denna studie att undersöka vilken roll studieförbund och folkhögskolor har i det arbete som nu tar form inom de regionala kompetensplattformarna.

De övergripande frågeställningarna är:

- Vilka roller/uppdrag har folkbildningens organisationer i arbetet med de regionala kompetensplattformarna?
- Hur uppfattar folkhögskolor, studieförbund respektive regionens företrädare folkbildningens nuvarande och framtida roll:
 - ✓ för att bidra i arbetet med kompetensplattformarna?
 - ✓ för att uppfylla syftet med kompetensplattformarna, det vill säga att stärka den regionala kompetensförsörjningen?
- Hur korrelerar studieförbundens och folkhögskolornas organisatoriska och institutionella strukturer med arbetet med de regionala kompetensplattformarna?

Rapporten är framtagen av Thomas Östlund
Produktion på uppdrag av Folkbildningsrådet.

Om studiens genomförande

Studien omfattar fem regioner/län: Gotland, Halland, Norrbotten, Skåne och Västra Götaland. Begreppet region används genomgående i texten.

Regionerna har valts ut av Folkbildningsrådet. Regionerna skiftar i storlek och befolkningens mängd. Samma regioner har även varit föremål för en studie vad gäller folkbildningen och regionala kulturplaner. På så sätt ges en fördjupad bild av folkbildningens roll i dessa regioner, utifrån två initiativ om ett vidgat regionalt mandat – inom kulturpolitiken och inom kompetensförsörjningsområdet.

Det empiriska underlaget utgörs främst av telefonintervjuer med företrädare för regioner och folkbildning. I regionerna är det den tjänsteman som ansvarar för arbetet med kompetensplattformen som intervjuats. Representanterna för folkbildningen är i fyra fall tjänstemän eller förtroendevalda på regionernas bildningsförbund. I två regioner – Skåne och Gotland – har kompletterande intervjuer genomförts med företrädare för folkhögskolor och studieförbund, utifrån den specifika situation vad gäller folkbildningens regionala organisation som råder där.

Intervjuerna har genomförts med utgångspunkt i ett antal frågeområden som på förhand skickats ut via e-post. Under samtalet har det funnits möjlighet för intervjupersonerna att reflektera och resonera fritt utifrån frågeområdena – och även tillfoga egna kommentarer med koppling till

studiens övergripande frågeställningar. Samtliga intervjuer har spelats in digitalt.

Det empiriska materialet har kompletterats med dokumentstudier, framför allt tidigare rapporter som behandlat kompetensplattformarna (rapporter från Tillväxtverket, Tillväxtanalys etc.). Relevant bakgrundsmaterial har även inhämtats från regionernas och folkbildningsorganisationernas webbplatser.

Det är inledningsvis viktigt att framhålla ett par av studiens begränsningar.

För det första speglas situationen i endast fem av Sveriges 21 län/regioner. Det är därmed inte möjligt att teckna en nationell helhetsbild av folkbildningens roll i arbetet med regionala kompetensplattformar.

För det andra har studien avgränsats till att gälla folkbildningens regionala samarbetsorganisationer, bildningsförbund eller motsvarande. Det primära intresset är alltså den samlade roll som folkbildningen har eller inte har i en region, i relation till kompetensplattformarna.

Det kan alltså mycket väl vara så att enskilda folkhögskolor och studieförbund, inom de fem regionerna, har varit involverade i aktiviteter och sammanhang kopplade till regionernas arbete med kompetensförsörjning. Att ge en total bild av dessa eventuella kontakter och sammanhang har inte varit möjligt inom ramen för denna studie.

Bakgrund

I detta avsnitt redogörs översiktligt för de regionala kompetensplattformarnas bakgrund och innebörd. Vidare beskrivs kortfattat folkhögskolorna och studieförbunden.

Regionala kompetensplattformar

Fram till 2008 hanterades frågor om regional kompetensförsörjning av länsarbetsnämnderna inom de regionala kompetensråden. Länsarbetsnämnderna lades ner 2008.

Regeringen gav 2009 regionala självstyrelseorgan och samverkansorgan eller (där dessa organ inte finns) länsstyrelser, i uppdrag att etablera kompetensplattformar för samverkan inom kompetensförsörjning och utbildningsplanering på kort och lång sikt. (Regeringen, Näringsdepartementet, 2009).

Det övergripande syftet med kompetensplattformarna är att stärka förutsättningarna för en god kompetensförsörjning och bidra till en hållbar nationell och regional tillväxt samt öka kunskaperna om regionernas behov och förmedla kunskap mellan regional och nationell nivå samt att bygga strukturer.

Uppdraget innebär att:

1. Etablera regionala kompetensplattformar på kort och lång sikt,
2. ta fram kunskapsunderlag och behovsanalyser som förhåller sig till

näringslivets och arbetsmarknadens behov,

3. förhålla sig till funktionella analysregioner, samt
4. samverka med regionala och lokala aktörer.

Uppdraget med att etablera kompetensplattformar kan kortfattat sammanfattas med att:

- Skapa ökad kunskap om utbud och efterfrågan av olika utbildningsformer.
- Skapa ökad samordning av analyser och utbildningsplanering.

Till detta kan fogas arbetet med att ta fram fakta och prognoser som kan fungera som beslutsunderlag för olika regionala aktörer. Att förhålla sig till funktionella analysregioner innebär att regionerna ska se bortom sina geografiska gränser och beakta faktorer som gränspendling etc.

Folkbildningens organisationer nämns inte i regeringsuppdraget om kompetensplattformar. Samverkan är dock ett nyckelbegrepp och tanken är att kompetensplattformarna ska fungera som ”mäklare” mellan näringsliv och utbildningsanordnare på regional nivå. (Tillväxtanalys, 2012).

Inledningsvis anslogs på nationell nivå inga särskilda medel för arbetet med kompetensplattformar. I december 2012 beslutade regeringen att under perioden 2013-2016 anslå 60

miljoner kronor till de aktörer som har ansvar för att samordna det regionala tillväxtarbetet och som på uppdrag av regeringen har etablerat regionala kompetensplattformar. Medlen ska fördelas efter ansökan och ansvarig myndighet är Tillväxtverket. (www.tillvaxtverket.se)

Tidigare studier och utredningar

Olika aspekter av regionernas arbete med kompetensplattformar har på senare tid redovisats och analyserats i ett antal rapporter.

I *Uppföljning av regionalt kompetensförsörjningsarbete* (Tillväxtverket, 2012) beskrivs regionernas arbete med kompetensförsörjning och etablering av kompetensplattformar. En stor del av rapporten ägnas åt en redogörelse för den aktuella situationen i varje region. Stora skillnader i regionernas arbete med kompetensplattformar konstateras. Resurserna är i många fall begränsade och modeller att arbeta utifrån saknas. Behov av nationell samordning påtalas. Rapporten konstaterar dock att regeringsuppdraget och läget på arbetsmarknaden har bidragit till att frågorna om kompetensförsörjning har fått ökad aktualitet.

Rapporten *Erfarenheter från kompetensplattformarbetet, Ett exempel på flernivåstyrning i praktiken* (Tillväxtanalys, 2012) fokuserar på hur kompetensplattformarna har arbetat på kort och lång sikt. I uppdraget från Näringsdepartementet ingick även att analysera hur jämställdhets- och integrationsaspekten har integrerats i kompetensplattformarna. I rapporten konstateras att regionerna uppfattar detta som viktiga frågor, men att de har svårt att arbeta operativt med dem inom ramen för kompetensplattformen. Metoder och goda exempel i arbetet med jämställdhet och integration efterlyses.

Ytterligare en rapport från Tillväxtanalys, *Strategier för regional kompetensförsörjning* (Tillväxtanalys, 2013) tar upp frågan om hur

regional kompetens- och arbetskraftsbrist kan hanteras. Fem strategier beskrivs – kompetensutveckling, ökat arbetskraftsutbud, inpendling, inflyttning och invandring.

Folkbildningen nämns vid några tillfällen i dessa rapporter, bland annat som samverkanspart i regionalt kompetensförsörjningsarbete. Folkbildningens roll i arbetet med kompetensplattformarna behandlas dock inte mer ingående.

Utöver dessa rapporter har Myndigheten för yrkeshögskolan utifrån ett särskilt regeringsuppdrag i *Myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet* (Myndigheten för yrkeshögskolan, 2012) kartlagt hur ett antal centrala myndigheter kan samverka och stödja regionernas arbete med kompetensförsörjning.

Om folkbildningens organisationer

Till folkbildningens organisationer räknas i allmänhet de 150 folkhögskolor och 10 studieförbund som får del av det statliga bidraget till folkbildningen. Det är också dessa organisationer som avses när vi i denna studie talar om folkbildningens organisationer.

Folkhögskolorna

Det finns 150 folkhögskolor i Sverige. Av dessa drivs 107 av folkrörelser, organisationer och stiftelser. Övriga är offentligägda, vanligtvis med landsting eller regioner som huvudmän.

Folkhögskolan är en egen skolform. Den är finansierad med offentliga medel, men skolorna har större frihet än andra utbildningsanordnare att själva utforma kurserna utifrån deltagarnas behov och förväntningar. Många folkhögskolor erbjuder internatboende och kurser på distans. Folkhögskolornas huvudsakliga verksamhet består av långa och korta kurser.

De långa kurserna har cirka 25 000 deltagare per termin. Kurserna kan delas in i två kategorier:

- Allmänna kurser som har cirka 11 000 deltagare per termin och kan ge behörighet till högskolestudier. Cirka 85 procent av deltagarna saknar gymnasiebehörighet.
- Särskilda kurser, med cirka 14 000 deltagare per termin, finns inom en lång rad ämnesområden (journalistik, friskvård, turism, språk etc.). En del av de Särskilda kurserna är yrkesinriktade.

De korta kurserna har cirka 50 000 deltagare per termin. Det kan till exempel vara sommarkurser eller prova-på-kurser.

På nationell nivå samlas de folkrörelseägda folkhögskolorna i Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, RIO. De offentligägda skolorna representeras på nationell nivå av Sveriges Kommuner och Landsting, SKL.

Studieförbunden

Det finns tio studieförbund som får del av det statliga bidraget till folkbildningen.

Verksamheten består till största del av att anordna studiecirklar, kulturprogram och den friare verksamhetsformen annan folkbildning. En stor del av verksamheten sker i samarbete med föreningslivet.

- Studiecirkeln är en liten grupp som lär sig något tillsammans. Deltagarna styr själva vad de vill studera och i stort sätt alla ämnen kan förekomma. Cirkeln träffas minst tre gånger och deltagarna är över 13 år. Årligen genomförs cirka 280 000 studiecirklar med nästan 1,8 miljoner deltagare.
- Kulturprogram kan bestå av föreläsningar, föreställningar, utställningar och andra kulturella arrangemang. Årligen genomförs cirka 330 000 kulturprogram.
- Annan folkbildning är en friare verksamhetsform än studiecirkeln, med avseende på deltagarnas ålder, antal sammankomster etc.

Utöver dessa tre verksamhetsformer, som ligger till grund för fördelning av statsbidrag, bedriver många studieförbund verksamhet på uppdrag av kommuner, landsting, myndigheter och företag.

Nio av de tio studieförbunden har medlemsorganisationer – ofta folkrörelser och ideella organisationer. Studieförbunden har olika profil och idémässig inriktning, vilket till stor del är en följd av deras koppling till medlemsorganisationerna. Enskilda personer kan inte bli medlemmar i studieförbund.

Studieförbundens organisationsstruktur varierar. En del verkar utifrån regionala enheter som omfattar flera län, medan andra har distrikt och mindre avdelningar. Samtliga studieförbund är medlemmar i Folkbildningsförbundet som är studieförbundens intresseorganisation.

Länsbildningsförbunden

I de flesta län finns länsbildningsförbund. De är regionala mötesplatser för folkbildningen.

Studieförbunden och folkhögskolorna är i allmänhet anslutna till länsbildningsförbunden, men det förekommer att även andra bildningsaktörer är medlemmar, till exempel bibliotek och andra regionala kulturinstitutioner.

Länsbildningsförbundens uppbyggnad, inriktning och kapacitet skiftar, beroende på de uppdrag de får av sina medlemmar och som en följd av offentliga bidrag från regionerna. Stora variationer förekommer, där en del har anställda medarbetare, medan andra saknar denna resurs.

Länsbildningsförbunden är fristående och inte organisatoriskt knutna till någon nationell organisation. Samverkan mellan länsbildningsförbunden sker informellt och i viss utsträckning inom ramen för Folkbildningsförbundets arbete.

Folkbildningen och regionala kompetensplattformer i fem regioner

I detta avsnitt beskrivs vilken roll folkbildningsorganisationer har i arbetet med regionala kompetensplattformer i de fem regionerna. Varje redogörelse inleds med en översiktlig beskrivning av den inriktning som arbetet med kompetensplattformen har i respektive region. Kortfattat redogörs även för folkbildningens organisation.

Gotland

Gotland utgörs av en enda kommun, som sedan 2011 har namnet Region Gotland. Regionen ansvarar för primärkommunala och landstingskommunala uppgifter och även för regionala utvecklingsfrågor. Region Gotland har 57 000 invånare.

Regionens arbete med kompetensplattformen

Arbete med kompetensplattformen är knutet till Region Gotlands ledningskontor, där en tjänsteman har huvudansvar för uppdraget. Organisatoriskt är arbetet kopplat både till enheten för folkhälsa och välfärd och till näringslivsenheten.

Flera aktörer är involverade i arbetet med kompetensplattformen. Det finns en arbetsgrupp med representanter för bland annat högskola, näringslivsorganisationer och arbetsförmedling. Regionens gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltning, som tillika är

huvudman för regionens enda folkhögskola, ingår även i denna grupp.

För närvarande pågår en omorientering av plattformsarbetet som ska leda fram till en regional handlingsplan för kompetensförsörjning. Tanken är att kompetensplattformen ska utvecklas från ett allmänt forum för informationsutbyte till att mer systematiskt fokusera på produktion och sammanställning av beslutsunderlag för olika utbildningsaktörer i form av statistik, prognoser etc. Målet är att i högre utsträckning kunna bidra till att matcha utbildningskapaciteten till framtida efterfrågan på arbetskraft. Samtidigt påpekas att kompetensplattformen i sig inte har något eget mandat att styra utbudet av utbildningar.

Folkbildningens organisationer

Gotlands Bildningsförbund har åtta studieförbund och regionens enda folkhögskola som medlemmar. Bildningsförbundet har även några andra medlemmar, bland annat Gotlands hembygdsförbund och Gotlands Länsbibliotek.

Gotlands Folkhögskola är medlemmar i Gotlands Bildningsförbund, men de betraktar inte detta organ som en kanal för sin dialog med regionen. Eftersom regionen är huvudman för skolan, är det naturligt för dess ledning att ha direktkontakt med regionens gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltning.

Folkbildningsorganisationernas roll i arbetet med kompetensplattformen

Regionen har inte kontaktat Gotlands Bildningsförbund eller något enskilt studieförbund i frågor som rör kompetensplattformen.

Gotlands Bildningsförbund är inte särskilt insatt i hur arbetet med kompetensplattformar bedrivs. De har inte heller själva tagit några kontakter eller initiativ gentemot regionen på detta område.

Från Bildningsförbundets sida uppges att man på senare år märkt ett minskande intresse från regionens sida för studieförbunden. Det var också anledningen till att man i början av 2012 bjöd in till ett möte med politiker och tjänstemän. Där gavs en allmän presentation av studieförbundens verksamhet och vad de kan erbjuda. Inte heller vid detta tillfälle diskuterades regionens kompetensförsörjningsarbete.

Studieförbunden på Gotland sorterar under regionens kultur- och fritidsförvaltning, vilket Bildningsförbundet ser som en möjlig anledning till att de inte involverats i frågan om kompetensplattformar. Diskussioner förs i Bildningsförbundet om att driva frågan att studieförbunden, i likhet med folkhögskolan, i framtiden ska sortera under gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen.

Ledningen för Gotlands folkhögskola beskriver att de under en följd av år – långt innan arbetet med kompetensplattformen inleddes – har haft en given roll i olika regionala sammanhang där kompetens- och utbildningsfrågor diskuteras.

Som huvudman för folkhögskolan har regionen bidragit finansiellt till att etablera en ny filial i Fårösund, vilket från folkhögskolan ses som ett tecken på den betydelse som man tillmäter skolan.

Regionens ansvarige har besökt folkhögskolan för att skaffa sig information om dess verksamhet. Här finns alltså en väl etablerad dialog, dels via direktkontakter, dels via regionens gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltning, med dess kopplingar

till både folkhögskolan och till kompetensplattformen.

Halland

Region Halland är sedan 2011 en egen region, med ansvar för bland annat hälso- och sjukvård samt regional utveckling. I regionen finns sex kommuner, med sammanlagt 304 000 invånare.

Regionens arbete med kompetensplattformen

Arbetet med kompetensplattformen leds av styrgrupp med representanter för olika enheter inom regionen. Ansvarig tjänsteman är knuten till regionens HR-avdelning (human resources).

Arbetet med kompetensplattformen har i stor utsträckning handlat om att skapa arenor och kontaktytor för olika regionala aktörer inom kompetensförsörjningsområdet – näringslivsorganisationer, utbildningsanordnare etc. Man har anordnat seminarier, sammankomster och frukostmöten kring olika frågor.

Regionen samlar in och tillhandahåller aktuell statistik och faktaunderlag, till exempel arbetslöshetsstatistik. Detta beskrivs som en del av regionens reguljära arbete, alltså något som gjordes redan innan uppdraget om kompetensplattformar.

Från regionens sida uttrycks nu en ökad ambitionsnivå när det gäller det framtida arbetet med kompetensplattformen. De steg som beskrivs är en särskild plats på regionens webbplats samt en mer aktiv roll för att söka upp och involvera olika aktörer i frågor som rör regionens framtida kompetensförsörjning.

Folkbildningens organisationer

I Halland finns två folkhögskolor, båda med regionen som huvudman. Samtliga studieförbund är verksamma i Halland.

Hallands Bildningsförbund är folkbildningens intresse- och branschorganisation i Hallands län. Medlemmar är nio studieförbunds regionala

organisationer, länets två folkhögskolor, regionbiblioteket, läns museerna och Sisu Idrottsutbildarna.

Bildningsförbundet beskriver de två folkhögskolornas roll som att ”de står på egna ben” och att det är sällsynt att Bildningsförbundet agerar som företrädare för folkhögskolorna.

Bildningsförbundets uppdrag från studieförbunden är tydligt inriktat på att arbeta med opinionsbildning och påverkan gentemot kommunerna.

Folkbildningsorganisationernas roll i arbetet med kompetensplattformen

Folkbildningens organisationer har inte varit involverade i arbetet med den regionala kompetensplattformen i Halland. Möjligtvis är detta en följd av att plattformen hittills i stor utsträckning antagit formen av öppna samverkansarenor, i form av forum för idé- och erfarenhetsutbyte – dit olika aktörer har varit välkomna. Från Bildningsförbundets sida menar man att just denna inriktning kan vara ett skäl till att folkbildningens organisationer inte varit involverade. På regionen resonerar man i ungefär samma riktning.

Regionens företrädare klargör dock att kompetensplattformen även inbegriper ett ansvar för regionen att aktivt söka upp och involvera olika aktörer inom utbildningssektorn – ett ansvar som framöver i högre utsträckning kommer att betonas.

Genom de två offentligdrivna folkhögskolorna finns kopplingar till regionen, även om detta inte explicit har med kompetensplattformens arbetet att göra. Den tjänsteman som arbetar med kompetensplattformen har för närvarande till uppgift att ta fram en långsiktig framtidsplan för regionens skolförvaltning, som även inbegriper de två folkhögskolorna.

Norrboten

Norrbottens län omfattar 14 kommuner. Länet har 249 000 invånare.

Länets arbete med kompetensplattformen

Länsstyrelsen i Norrbottens län har huvudansvar för arbetet med kompetensplattformen. En tjänsteman på enheten för tillväxt och kommunikationer leder arbetet.

När uppdraget om kompetensplattformar kom fanns redan inom det regionala partnerskapet, som leds av landshövdingen, ett kompetensförsörjningsutskott. Detta utskott ansvarar nu för etableringen av länets kompetensplattform. Här finns representanter för bland annat arbetsförmedling, universitet, försvarsmakten samt näringslivs- och fackliga organisationer.

Inledningsvis har arbetet varit brett upplagt, med ett uttalat syfte är att involvera alla aktörer i länet som har med kompetensförsörjningsfrågor att göra. Man har anordnat dialogmöten och ser kompetensplattformen som en viktig arena för idé- och informationsutbyte mellan olika aktörer med relevans för Norrbottens kompetensförsörjning. Förhoppningar uttrycks även om tydligare kopplingar mellan EFS-rådets satsningar och det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

På senare tid har arbetet kompletterats med insamling av statistik och annat kunskapsunderlag. Luleå tekniska universitet har fått i uppdrag att göra en långsiktig kompetensförsörjningsanalys för länet som ska redovisas hösten 2013.

Folkbildningens organisationer

I Norrbottens Bildningsförbund är studieförbunden och länets sju folkhögskolor medlemmar. Samtliga folkhögskolor är så kallade rörelsefolkhögskolor. Landstinget i Norrbotten driver ingen folkhögskola.

Det senaste året har 13 folkhögskolor i Norrbotten och Västerbotten genomfört ett projekt med stöd

av Svenska ESF-rådet (Europeiska socialfonden i Sverige) som bland annat innefattat kompetensutveckling för personalen. Ett av målen med projektet har varit att undersöka möjligheten att skapa en mer permanent samarbetsorganisation för folkhögskolorna. Processen pågår och vad den slutligen kommer att få för konsekvenser för samarbetet inom respektive läns bildningsförbund är en av de frågor som diskuteras.

Folkbildningsorganisationernas roll i arbetet med kompetensplattformen

Folkhögskolor och studieförbund har inte varit involverade i arbetet med kompetensplattformen, åtminstone inte inledningsvis. De är inte representerade i kompetensförsörjningsutskottet. Skälet som uppges från länsstyrelsen sida är att man vill begränsa antalet ledamöter och att vuxenutbildningen redan är representerad.

Bildningsförbundet uppger att de inte blivit kontaktade av ansvariga för plattformen – men att de för en tid sedan själva tog kontakt, vilket resulterade i en inbjudan till ett möte med kompetensförsörjningsutskottet. Vid mötet redogjorde två representanter från Bildningsförbundet för folkhögskolornas och studieförbundens arbete och deras möjligheter att bidra till länets kompetensförsörjning. Numera blir Bildningsförbundet inbjudet till olika seminarier och aktiviteter som anordnas inom ramen för arbetet med kompetensplattformen.

Bildningsförbundet har sedan länge etablerade kontakter med landstinget i Norrbotten, bland annat genom ett regionalt folkbildningsråd. Bildningsförbundets förhoppning är att landstinget i framtiden kommer att få en ökad betydelse i arbetet med kompetensplattformen – och att studieförbunden och folkhögskolorna därmed kommer att få en mer central roll i arbetet.

Från länsstyrelsens sida menar man att folkbildningen har en viktig roll för den regionala kompetensförsörjningen. Man ger ett antal exempel där folkhögskolor och studieförbund

bidrar genom olika projekt och utbildningar. Samtidigt betonas att det är upp till folkbildningens organisationer själva, liksom för andra utbildningsanordnare, att ta initiativ och komma med förslag inom utbildnings- och kompetensförsörjningsområdet.

Skåne

Region Skåne ansvarar för vården i Skåne och även för utvecklingen av näringsliv, kommunikationer och kultur. Region Skånes högsta beslutande organ är regionfullmäktige, som väljs direkt av invånarna. Regionen omfattar 33 kommuner och har 1 263 000 invånare.

Regionens arbete med kompetensplattformen

Näringslivsenheten inom Region Skåne koordinerar arbetet med kompetensplattformen. Arbetet har inledningsvis varit nätverksbaserat och de har prövat sig fram för att utveckla en modell för hur de ska tänka och agera utifrån uppdraget.

Initialt utvecklades kontakter och med olika aktörer med koppling till frågan om kompetensförsörjning. Regionen genomförde olika studier och anordnade seminarier. De inledde även ett samarbete med Länsstyrelsen i Stockholm och Västra Götalandsregionen som innefattade ett uppdrag åt Statistiska centralbyrån, SCB att ta fram en modell för att göra regionala prognoser vad gäller tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

I Skåne resulterade arbetet i en utbildnings- och arbetsmarknadsprognos som presenterades 2012. Prognosen fick stort genomslag och ledde till nya nätverk, relationer och projektidéer. Nu utvecklas också samarbetet inom kompetensförsörjningsområdet, från löst sammansatta till mer organiserade former för samverkan.

Regionens ansvarige betonar att regionen varken har rätt eller mandat att peka med hela handen åt

utbildningsanordnare. Samverkan är ett nyckelbegrepp i arbetet.

Folkbildningens organisationer

I Skåne finns 17 folkhögskolor, samtliga med folkrörelser, organisationer eller stiftelser som huvudman. Regionen driver ingen folkhögskola. Alla tio studieförbund har verksamhet i Skåne.

På regional nivå befinner sig folkbildningen i en förändringsprocess. Skånes Bildningsförbund samlar nio studieförbund och ett antal folkhögskolor.

Samtliga folkhögskolor i Skåne har gått samman i föreningen Skånes Folkhögskolor i samverkan. Föreningen har bildats eftersom folkhögskolorna har sett behov av att skapa en egen plattform att verka utifrån, bland annat vad gäller regionala kontakter. Föreningen arbetar nätverksbaserat, med en liten styrelse och olika arbetsgrupper.

Bildningsförbundet i Skåne arbetar för närvarande uteslutande med opinionsbildning gentemot kommunerna. Man konstaterar att folkhögskolorna har valt att gå sin egen väg och att det kommer att få konsekvenser för folkbildningens framtida regionala organisering. Var man slutgiltigt landar är i dagsläget oklart.

Folkbildningsorganisationernas roll i arbetet med kompetensplattformen

När det gäller de skånska folkbildningsorganisationernas roll i arbetet med kompetensplattformen finns en uppenbar skillnad mellan folkhögskolorna och studieförbunden.

Regionens ansvarige uppger att man tidigt i processen uppvaktades av representanter för folkhögskolorna med anledning av uppdraget att utveckla en kompetensplattform. Det resulterade till en början inte i något handfast samarbete, men kontakten var etablerad.

Folkhögskoleföreningen klargör att de från start har haft ambitionen att medverka i regionens

arbete med kompetensförsörjning, ”öppna sig för samverkan” och göra sig gällande.

Samarbetet fick ett mer konkret uttryck i och med den studie som för närvarande genomförs av Malmö högskola, med ekonomiskt stöd från regionen. Studien ska bland annat bidra till att klargöra folkhögskolornas roll i regionens kompetensförsörjning, exempelvis vad gäller ungdomars väg till arbete och fortsatta studier samt folkhögskolans del i utvecklingen av konstnärliga och kulturella näringar. Studien är inspirerad av ett liknande arbete som genomförts i Västra Götaland. Både från regionen och från folkhögskoleföreningen uttrycks förhoppningen att den ska bidra till att klargöra och lägga grund för folkhögskolornas fortsatta medverkan i arbetet inom kompetensplattformen.

Det finns inga direkta kopplingar mellan studieförbunden och Region Skåne kring arbetet med kompetensplattformen, vilket bekräftas både av regionens ansvarige och av Skånes Bildningsförbund. Vad gäller enskilda studieförbunds eventuella deltagande i avgränsade aktiviteter är bilden oklar, men i den regionala kontext som kompetensplattformen utgör, medverkar varken Bildningsförbundet eller enskilda studieförbund.

Både regionens ansvarige för kompetensplattformen och Bildningsförbundet nämner studieförbundens anknytning till regionens kulturnämnd som en av förklaringarna till deras frånvaro inom kompetensplattformen, eftersom kompetensförsörjningsfrågorna inte direkt ligger inom kulturnämndens prioriteringar.

Från Bildningsförbundet uttrycks förhoppningar om en framtida utvidgad relation till regionen för att tydliggöra studieförbundens roll för kompetensutveckling i regionen.

Västra Götaland

Västra Götalandsregionen ansvarar för hälso- och sjukvård, utveckling och tillväxt samt

kollektivtrafik. Regionfullmäktige utses i allmänna val. Inom regionen finns fyra kommunalförbund, samarbetsorganisationer för ett antal kommuner. De är Göteborgsregionen, Fyrbodal, Sjuhärad och Skaraborg. Västra Götaland har sammanlagt 49 kommuner och 1 600 000 invånare.

Regionens arbete med kompetensplattformen

Arbetet leds från regionsekretariatet, med ansvariga tjänstemän. En politisk styrgrupp på regionnivå är kopplad till kompetensplattformen. Inom vart och ett av kommunalförbunden finns personella resurser avdelade för arbetet. I planerna finns även en extern referensgrupp, främst med anknytning till näringslivet.

Att etablera kontakter och samverka mellan olika aktörer inom kompetensförsörjningsområdet, liksom kontinuerligt arbete med prognoser och analyser, ingår i arbetet med kompetensplattformen.

I Västra Götaland strävar man medvetet för att åstadkomma en samlad och gedigen kunskap om utbudet av utbildningar i regionen. Det handlar inte enbart, som ansvarig tjänsteman uttrycker det, om ”att sätta en prick på kartan”.

Arbetet pågår med att bygga upp ett webbverktyg som ska ge en överblick av det samlade utbudet av utbildningar i regionen. Tillsammans med prognoser och behovsanalyser är förhoppningen att verktyget ska bli ett redskap för utbildningsanordnare i deras planeringsarbete – med ökad regional samordning och effektivisering som följd. Webbverktyget ska även kunna användas av arbetsförmedlare och av studie- och yrkesvägledare i deras dagliga arbete.

Kompetensplattformen i Västra Götaland har även byggt upp en egen webbplats, med omfattande information under rubriker som kompetensförsörjning, omvärldsanalys, Europa, arenor, samverka etc.

Folkbildningens organisationer

Samtliga tio statsbidragsberättigade studieförbund bedriver verksamhet i Västra Götaland. I regionen finns 20 folkhögskolor, varav 7 har regionen som huvudman.

Alla studieförbund och folkhögskolor är medlemmar i Västra Götalands Bildningsförbund. Övriga medlemmar är Kultur i Väst (kulturförvaltningen inom Västra Götalandsregionen) och Sisu Idrottsutbildarna.

Inom Västra Götalands Bildningsförbund finns en folkhögskoledelegation och en studieförbundsdelegation som arbetar med frågor inom de två områdena. Arbetet inom respektive delegation leds av tjänstemän anställda av Bildningsförbundet.

Folkbildningsorganisationernas roll i arbetet med kompetensplattformen

Bildningsförbundet beskriver sig som en väl etablerad samverkanspart till regionen, med sedan lång tid tillbaka upparbetade kontakter gentemot olika regionala organ. Regionens representanter – både politiker och tjänstemän – betonade tidigt i processen vikten av folkbildningsorganisationernas roll och medverkan i arbetet med kompetensplattformen.

Att folkbildningens funnits med i ett tidigt skede innebär inte med automatik möjlighet till stort inflytande. Inom ramen för arbetet med kompetensplattformen i Västra Götaland finns många och stora aktörer representerade – universitet och högskolor, kommunal vuxenutbildning, näringslivsorganisationer, arbetsförmedling etc. Som en aktör bland andra är folkbildningens organisationer, via Bildningsförbundet, ändå en väl etablerad part i arbetet.

Bildningsförbundet uppger att de systematiskt och målmedvetet verkar för att på olika sätt och i skiftande sammanhang föra fram folkbildningens betydelse för regionens kompetensförsörjning. De

medverkar, tar initiativ och är proaktiva inom ramen för arbetet med kompetensplattformen.

Både från Bildningsförbundet och från regionen uppges att folkhögskolornas roll i arbetet är mer uppenbar och tydlig än vad som är fallet med studieförbunden. Båda parter framhåller dock att även studieförbunden har en roll att spela i regionens samlade arbete med kompetensförsörjning.

Ett viktigt steg i arbetet var initiativet till två rapporter om folkhögskolornas respektive studieförbundens roll och betydelse. Regionen gav ekonomiskt stöd till rapporterna *Folkhögskolornas roll inom Kompetensplattform Västra Götaland* (2011) samt *Studieförbundens roll inom Kompetensplattform Västra Götaland* (2012). Som avsändare till rapporterna står både Västra Götalands Bildningsförbund och Västra Götalandsregionen.

I dessa rapporter redovisas vad som utmärker folkhögskolorna och studieförbunden och hur verksamheten bedrivs. Samtliga studieförbund och folkhögskolor presenteras kortfattat. Rapporterna ger även en lång rad exempel på hur folkhögskolor och studieförbund – enskilt eller i samverkan med andra aktörer – kan bidra till kompetensförsörjningen i Västra Götaland.

Bildningsförbundet har även tagit fram en *Kommunikationsplan för Kompetensplattform Västra Götaland* (2012) som ger stöd för hur arbetet fortsättningsvis kommer att bedrivs.

Fem regioner i sammandrag

Sammanfattningsvis kan folkbildningsorganisationernas roll i de fem regionernas arbete med kompetensplattformarna kortfattat beskrivas så här:

- I Gotland är den enda folkhögskolan involverad, men inte via Bildningsförbundet utan genom direktkontakt med regionen. Studieförbunden, via Bildningsförbundet, är inte aktiva i arbetet med kompetensplattformen.
- I Halland är studieförbunden, via Bildningsförbundet, inte involverade. De två regionägda folkhögskolornas framtida roll är under utredning av regionen och här finns vissa kopplingar till arbetet med kompetensplattformen.
- I Norrbotten har Bildningsförbundet på eget initiativ informerat kompetensplattformens ansvariga om folkbildningens roll i samhället, men har för övrigt ingen framskjuten roll i arbetet.
- I Skåne finns etablerade kontakter mellan folkhögskolorna och regionen inom ramen för kompetensplattformen. En extern studie genomförs för att klargöra folkhögskolornas roll för regionens kompetensförsörjning. Studieförbunden, via Bildningsförbundet, är inte involverade i arbetet.
- I Västra Götaland har studieförbunden och folkhögskolorna redan från start, via Bildningsförbundet, etablerats som aktörer i regionens arbete med kompetensplattformen. Två rapporter har producerats i syfte att klargöra folkbildningens roll och möjligheter för regionens kompetensförsörjning.

Reflektioner och kommentarer

I detta avsnitt lyfter vi fram några aspekter som knyter an till studiens övergripande frågeställningar. Det är viktigt att återigen betona det begränsade urvalet, som förhindrar oss att generalisera i termer av allmänna tendenser eller utvecklingsmönster.

Förhoppningen är att de reflektioner som görs och de citat från intervjuerna som återges, kan vara utgångspunkt för vidare samtal och tankar om folkbildningsorganisationernas roll och betydelse i ett regionalt perspektiv, med särskild tonvikt på regionalt kompetensförsörjningsarbete.

I det här avsnittet anges inte genomgående vilken eller vilka regioner som avses, eller vem som har sagt vad. Det framgår dock om det är en regionrepresentant (region) eller folkbildningsrepresentant (folkbildning) som uttalar sig. Vid några tillfällen nämns även regionerna explicit, genom att ett specifikt exempel lyfts fram.

Folkbildningens roll skiftar

Inledningsvis formulerades i denna studie två frågor. Vilken roll har folkbildningens organisationer:

- för att bidra i arbetet med kompetensplattformarna?
- för att uppfylla syftet med kompetensplattformarna, det vill säga att stärka den regionala kompetensförsörjningen?

Den andra frågan återkommer vi till i avsnittet *Vad kan folkhögskolor och studieförbund tillföra i ett kompetensförsörjningsperspektiv?*

De tjänstemän i regionerna som medverkar i studien uttrycker genomgående, om än ofta i allmänna ordalag, en positiv inställning till såväl studieförbund som folkhögskolor. Det är dock uppenbart att kunskapen om denna sektor i samhället bland en del av dem är begränsad. Några har exempelvis vaga föreställningar om vad ett bildningsförbund är för något. De är heller inte självklart införstådda i det arbete som studieförbund och folkhögskolor bedriver. Detta kan ha skiftande orsaker, och kan givetvis vara ett uttryck för personliga livserfarenheter. Några av tjänstemännen är dessutom relativt nya i sitt arbete med kompetensplattformen.

”Jag måste vara ärlig här... jag känner inte till särskilt mycket om detta. Har inte själv kommit i kontakt med folkhögskolor.”

(Region)

”Jag kan inte säga så mycket specifikt om folkbildningen... men alla utbildningsanordnare som vill vara med har en roll att spela.”

(Region)

Den allmänt positiva inställning som uttrycks innebär inte att med självklarhet involvera folkhögskolor och studieförbund i arbetet med regionala kompetensplattformar. Högskolor, näringslivsorganisationer, arbetsförmedling och

olika regionala utvecklingsorgan förefaller här ha en mer framträdande och "självskriven" roll.

Den organisation som skapats för arbetet med kompetensplattformarna skiftar i regionerna. Ofta leds det operativa arbetet av en tjänsteman. Kopplat till arbetet finns i allmänhet någon form av styrgrupp där det förutom tjänstemän från regionen ibland även ingår representanter för olika externa aktörer.

I de fem regioner som studerats är folkbildningens organisationer inte representerade i dessa organ. Folkbildningen finns alltså inte med i vad som skulle kunna kallas kompetensplattformarnas "innersta kärna".

Vem tar initiativ?

Frågan om vem som tar initiativ till folkbildningens deltagande i olika sammanhang där kompetensförsörjningsarbetet tar form har kommenterats i flera intervjuer.

"Det är vi från folkbildningen som måste ta initiativet."

(Folkbildning)

"Dom har inte hört av sig."

(Folkbildning)

"På frågan om vi har blivit inbjudna är svaret nej. På frågan om vi har bjudit in oss själva är svaret att vi har börjat med det."

(Folkbildning)

"De (studieförbunden) har inte sökt upp mig och jag har heller inte hört dem nämnas särskilt mycket i vårt arbete med kompetensförsörjning."

(Region)

"Ibland är det lätt att tro att jag ska göra allt, men det är upp till andra aktörer att informera om att de finns också."

(Region)

"Det ligger i vårt uppdrag att ta de kontakter som behövs. Men självklart tycker jag att alla aktörer har ett egenansvar för att ta de kontakter som behövs."

(Region)

Kommentarerna uttrycker skiftande uppfattningar om vad ansvaret vilar. Det är dock uppenbart att det är långtifrån självklart att regionen tar initiativ och bjuder in folkbildningsorganisationerna. I denna studie kan vi endast hitta ett exempel på detta, och då gäller det en politiker i Västra Götaland, med kopplingar både till regionen och till folkbildningen, som tidigt i processen verkade för att involvera Bildningsförbundet i arbetet med kompetensplattformen.

Att ta plats som utbildningsaktör

Att få överblick och kännedom om olika aktörer på utbildningsområdet har initialt varit en viktig uppgift i regionernas arbete med kompetensplattformarna. Flera regionrepresentanter uppger att de fortfarande befinner sig i ett uppbyggnadsskede och att de prövar sig fram.

Gemensamt för samtliga fem regioner är att kompetensplattformen utgör arenor för idé- och informationsutbyte. Det handlar om aktiviteter som benämns i termer som "möten", "seminarier", "samverkan", "nätverk", "workshops" etc. Arenorna har en mer eller mindre formell karaktär, där tillträdet i viss utsträckning är en följd av i vilken utsträckning olika aktörer själva väljer att ta initiativ, delta och göra sig gällande.

Folkbildningens organisationer medverkar inte med självklarhet i dessa sammanhang. Som vi tidigare har sett i beskrivningarna från respektive region finns stora skillnader i hur folkbildningen agerar. Lite hårddraget kan ytterligheterna beskrivas som ett proaktivt initiativtagande för att

få vara med – till ett passivt väntande på att bli inbjuden.

De utredningar som gjorts i Västra Götaland och den som för närvarande görs i Skåne är i sig exempel på initiativ som fått ett positivt gensvar från regionen. Ett syfte med utredningarna är också att klargöra vilken roll folkbildningen kan och vill spela för regionens framtida kompetensförsörjning. Folkhögskolan på Gotland har också under lång tid medverkat i diskussionen om regional utveckling och kompetensförsörjning.

”Plattformen är ett sätt att matcha och integrera olika aktörers beslut. Plattformen ska vara ett redskap för att vi ska närma oss varandra och samarbeta – att veta vad den andre gör. Här vill vi vara med.”

(Folkbildning)

”Vi har beskrivit vårt arbete för regionledningen väldigt tydligt i tio års tid. De begriper att vi bidrar till regional utveckling och minskar utbildningsklyftorna.”

(Folkbildning)

Det proaktiva angreppssätt som citaten ovan ger uttryck för är ett sätt att agera. Motsatsen förekommer också. I en del kommentarer från regionerna önskas uttryckligen större initiativkraft från folkbildningsorganisationernas sida.

”Vi uppmanar dem att delta på olika möten så att de på egen hand kan sätta sig in i behoven och skapa utbildningar och projekt.”

(Region)

”Jag fick uppfattningen att folkbildningen gärna vill att vi ska peka med hela handen och tala om för dem vad de ska göra. Men så kommer vi inte att jobba. Vi beskriver hur det ser ut, och utifrån de resurser som olika aktörer har så får de formera sig och göra sina satsningar.”

(Region)

”Det skulle vara mycket positivt om folkbildningen skulle ta fler initiativ gällande yrkesutbildningar eller initiativ där kopplingen mellan utbildning och näringsliv stärks.”

(Region)

Studieförbunden och folkhögskolorna

När det gäller folkbildningsorganisationer och kompetensplattformar måste, utifrån vad som framkommit i intervjuerna, en distinktion göras mellan folkhögskolorna och studieförbunden.

Den koppling som finns på den nationella nivån – ytterst uttrycks i ett samlat stöd till folkbildningen, med gemensamma syften för både folkhögskolor och studieförbund – är knappast giltig när det gäller dessa fem regioners syn på folkbildningen. Det är över huvud taget sällsynt att regionrepresentanterna nämner studieförbunden, utan att frågan om deras roll uttryckligen ställs.

Från regionernas perspektiv är det otvivelaktigt så att folkhögskolorna ses som en viktig resurs – och folkhögskolorna uppfattar sig i allmänhet själva på samma sätt. Deras verksamhet är visserligen inte lika omfattande som gymnasieskola och högskola men de räknas ändå som en etablerad skolform och som en viktig del i regionens samlade utbildningsutbud.

Studieförbundens roll i det regionala kompetensförsörjningsarbetet är, av svaren att döma, långtifrån lika uppenbar. Deras roll som utbildningsanordnare nämns i något fall, liksom i mer allmänna kommentarer om att det finns potential för dem att vara med och bidra till regionens kompetensförsörjning.

Även från länsbildningsförbundens sida lyfter man fram studieförbundens möjligheter, exempelvis vad gäller arbetsmarknadsutbildningar eller svenska för invandrare. Rapporten *Studieförbundens roll inom Kompetensplattform Västra Götaland* är dock det enda exemplet i

denna studie på en genomarbetad sammanställning över vad studieförbunden kan tillföra inom regional kompetensförsörjning.

Studieförbundens bidragssystem – med tydligt definierade verksamhetsformer som grund för bidragstilldelning – nämns som en orsak till den mer marginella roll de spelar. Om studieförbunden ska agera mer offensivt, framhålls i några av intervjuerna, att detta i så fall i huvudsak måste ske vid sidan om grunduppdraget, att anordna studiecirkel och kulturprogram.

Några menar att studieförbundens mer undanskymda roll hänger samman med deras koppling till de regionala förvaltningar som ansvarar för kultur- och fritidsfrågor.

Kompetensplattformarnas organisatoriska hemvist är förvaltningar med ansvar för utbildning, näringsliv och regional utveckling – och här har studieförbunden av tradition inga upparbetade kontakter.

Det som studieförbunden eventuellt tillför vad gäller den allmänna bildnings- och utbildningsnivån i samhället, förefaller inte heller vara något som har en framskjuten betydelse i regionernas arbete med kompetensplattformarna. Dessa insatser uppfattas visserligen som positiva, men kompetensplattformen har en tydlig inriktning på utbildning för arbetslivet och i det avseendet uppfattas alltså inte studieförbundens roll som självklar.

Nära var tredje cirkeldeltagare uppgav i den senaste nationella deltagarundersökningen (Folkbildningsrådet, 2009) att de började studiecirkeln helt, till stor del eller delvis av skälet att tillgodogöra sig kunskaper/färdigheter för sitt yrke/arbete. Drygt en tredjedel uppgav att cirkeln delvis, till stor del eller helt inspirerat dem till att gå en längre utbildning.

Dessa kopplingar mellan studiecirkeldeltagande, arbetsliv och längre utbildningar är inte något som förs fram i denna studie – och sannolikt heller inte

något som uppmärksammas särskilt mycket i det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Varför ser ut som det gör?

Studien visar tydligt att folkbildningen inte har någon given plats i arbetet med regionala kompetensplattformar. Det är omöjligt att med säkerhet slå fast orsakerna till detta.

Folkbildningens positionering i relation till kompetensplattformarna är sannolikt resultatet av en rad sammansatta faktorer. Följande rubricerade kommentarer, samtliga från representanter för folkbildningen, kan möjligtvis ge näring till tankar om folkbildningsorganisationernas roll i arbetet med kompetensplattformarna.

Bristande resurser...

”Jag tror att nästan alla vill vara med, men det skiljer mycket i förutsättningar. Vi har studieförbund som utgår från platser utanför länet. Som inte har personal här.”

”Det finns många i landet som inte har resurserna, och det tar tid att gå in i de här frågorna.”

Osäkerhet och bristande självkänsla

”Det är ett enormt segt arbete. Vi tampas lite med oss själva i och med att vi inte känner att vi har samma status som till exempel högskolorna. Inte heller bland politikerna är det självklart att ’räkna med oss’.”

”Folkhögskolorna är väldigt dåliga på att beskriva varför de finns.”

Regionens inriktning på arbetet med plattformar

”Det jobb man har gjort kring kompetensplattformar, alltså, det har nästan uteslutande handlat om näringslivskontakter ... man vänder sig till företag- och näringslivsorganisationer och till de stora utbildningsaktörerna. Man vänder sig inte till

civilsamhället, föreningsliv, folk rörelser och så...”

”Här har man bara samlat de stora drakarna, universitet, arbetsförmedling, företagare...”

Folkbildningens idégrund i relation till kompetensplattformarna

”Vi tampas med frågan internt. Det finns många som tycker att vi ska värna vårt egentliga uppdrag.”

”Även vi blir mer och mer instrumentella, utifrån vad som kommer att behövas på en framtida arbetsmarknad. Men det kanske inte är det vi är bäst på.”

Vad kan folkhögskolor och studieförbund tillföra i ett kompetensförsörjningsperspektiv?

Vilka möjligheter har då folkhögskolor och studieförbund att bidra till kompetensförsörjning? Ska man sammanfatta svaren i några få ord blir det: ”De/vi har stora möjligheter – men det är upp till dem/oss själva”.

I intervjuerna är det några områden där folkbildningsorganisationernas möjligheter framträder särskilt tydligt:

Nå dem som står långt ifrån arbetsmarknaden – ökat arbetskraftsutbud

Kompetensförsörjning handlar inte enbart om att utbilda unga för framtidens arbetsmarknad. I flera kommentarer lyfts vikten av ett ökat arbetskraftsutbud fram. Det gäller att erbjuda möjligheter för dem som idag står långt ifrån arbetsmarknaden.

”Alla måste vara med, det är en viktig utgångspunkt för oss, och där spelar folkbildningen en oerhört viktig roll.”

(Region)

”Vi kan hjälpa individer till ökad anställningsbarhet och social kompetens. Vi vänder oss till individer som hamnat bredvid. Idag är det inte raka spåret in i en bransch. Det gäller att fungera som människa för att bli attraktiv på arbetsmarknaden.”

(Folkbildning)

”... det finns de som kanske vill bli lärare eller undersköterskor, men som kanske har jättelång sträcka innan de kan börja på dessa yrkesutbildningar.”

(Folkbildning)

”Folkbildningen vill ju tydliggöra att ökat arbetskraftsutbud är lika viktigt som kompetensförsörjning. Det vill säga att rikta åtgärder till dem som står mycket långt från arbetsmarknaden. Det står vi helt bakom, det är mycket viktigt.”

(Region)

En andra chans

En variant på föregående tema är uppgiften är att nå ut till ungdomar som inte fullgjort sina grundskole- eller gymnasiestudier.

”För en del ungdomar funkar det inte med vanliga skolan. Där erbjuder folkhögskolan en annan typ av miljö.”

(Region)

”Bildningsförbunden finns i häradet där man riktar sig till ungdomar som inte har klarat grundskolan och gymnasiet.”

(Region)

”De kan fånga upp ungdomar och låta dem växa i sin egen takt för att kanske sedan studera vidare.”

(Region)

Invandrade och personer med funktionsnedsättning

I flera kommentarer nämns uttryckligen folkbildningens förmåga att nå fram till särskilda målgrupper. Förutom ungdomar är det invandrade och personer med funktionsnedsättning som lyfts fram.

”Vi måste hitta vägar att få in all tillgänglig arbetskraft på arbetsmarknaden. Det gäller grupper med annan etnisk bakgrund, personer med funktionsnedsättning.”

(Region)

”Vi har ju integrationsfrågan ... vi har ju en stor organisation som heter folkbildning och där är vi jätteduktiga på att jobba med den här typen av människor.”

(Folkbildning)

Livslångt lärande – karriärväxling

En del kommentarer utgår från att framtidens kompetensförsörjning innebär att människor under sitt liv kommer att behöva vidareutbildning och kanske helt och hållet byta spår i sin yrkeskarriär.

”Om vi ser till samhällets behov måste vi kunna agera när det gäller livslångt lärande, när det gäller att hjälpa människor i omställning och karriärbyte.”

(Folkbildning)

”Folkhögskolan har på uppdrag av region, kommun och näringsliv skapat utbildningar där det funnits brister, det har vi gjort i många år.”

(Folkbildning)

Påverka framtida näringsliv – genom flexibilitet

Både från regioner och från folkbildning påpekas svårigheten att göra säkra prognoser för den kompetens som kommer att behövas i framtidens samhälle.

”Det handlar inte bara om att försörja nuvarande näringsliv med kompetent personal. Utan också om vad som kommer att behöva försörjas framöver. Näringslivets företrädare företräder det näringsliv som finns idag. De är generellt dåliga på att företräda framtidens näringsliv.”

(Folkbildning)

”Det är kanske också så att vi inte kan förutse den arbetsmarknad som ska komma – och att det är viktigt att utgå från vad individen vill utbilda sig till, för det kanske också skapar en framtida arbetsmarknad.”

(Folkbildning)

Regionrepresentanternas resonemang kring denna fråga skiftar, även om de flesta tydligt markerar vikten av att utbildningsutbudet kopplas till arbetsmarknadens behov.

”Det här är verkligen ingen lätt fråga. Ska man dimensionera utbildningssystemet enbart efter vad arbetsmarknaden efterfrågar eller ta hänsyn till vad människor vill studera.”

(Region)

”Generellt inom utbildningssektorn behövs en tydligare anpassning till att tillfredsställa behov hos arbetsgivare. Annars utbildar vi unga människor och ibland lite äldre till någonting som kanske inte leder någonstans.”

(Region)

Citaten ovan kan illustrera ett spänningsfält som finns i arbetet med kompetensplattformarna. Uppdraget är tydligt inriktat på att anpassa utbildningsutbudet till nuvarande och framtida behov på arbetsmarknaden. Samtidigt är utbildningsanordnare beroende av att människor vill gå de utbildningar som anordnas. Deltagarnas val, snarare än arbetslivets behov, styr alltså utbudet. Det här är ett dilemma som lyfts fram av flera regionrepresentanter och även i tidigare

rapporter om kompetensplattformarna (Tillväxtanalys, 2012).

I en del av intervjuerna ses information, marknadsföring och vägledning som ett medel för att ”styra” människors val av utbildning till sektorer där det finns arbetstillfällen.

”Vi måste rikta oss till studie- och yrkesvägledare och även arbetsförmedlare med vår information. Det är ett sätt att hantera den frågan.”

(Region)

Trots kompetensplattformarnas starka betoning på utbildning för arbetslivet, innebär just svårigheten att idag avgöra framtida behov, något av en möjlighet för folkbildningen. Den rapport som nu görs i Skåne riktar exempelvis fokus på frågan om folkhögskolornas betydelse för framtidens kreativa och konstnärliga näringar.

Folkbildningens flexibilitet och möjligheter att ”fånga upp” nya samhällstrender ses av flera som en tillgång – och även som något som kan påverka näringsstrukturen i framtidens samhälle.

Höja den allmänna bildningsnivån i samhället

Frågan ställdes om den allmänna bildnings- och kunskapsnivån i samhället i relation till uppdraget med kompetensplattformar. Denna fråga kan ses som en länk mellan folkbildningens samhällsuppdrag och kompetensplattformarna.

Kopplingen är inte självklar för regionernas företrädare, som visserligen i flera fall betonar vikten av bildning, men som inte automatiskt ser detta som en fråga för kompetensplattformarna.

”Nyckelordet när vi pratar kompetensplattform, det är att kunna matcha utbudet mot de kompetensbehov som ska tillfredsställas.”

(Region)

”Vi pratar inte om utbildning som rekreation, som man ju också kan använda det till. Det ska vara en

tydlig koppling till arbetslivet. Uppdraget är ju formulerat så.”

(Region)

”Min subjektiva uppfattning... Det finns ju en problematik i detta. Ser man alldeles för ensidigt till arbetsmarknadens behov så finns risk att det blir ren utbildningsfabrik. Mer än så kan jag inte säga, för visst är det klart fokus på arbetsmarknadens behov.”

(Region)

Folkbildningens regionala organisation och kapacitet – tillsammans eller var för sig?

En av frågorna i denna studie gällde hur studieförbundens och folkhögskolornas organisatoriska och institutionella strukturer korrelerar med arbetet med regionala kompetensplattformar. Trots att studien endast omfattar fem regioner är det uppenbart att folkbildningens regionala organisation och kapacitet uppvisar betydande skillnader. Detta är också en fråga som folkbildningen på regional nivå själva ”äger”. Några centrala riktlinjer på detta område finns inte.

Endast i en av regionerna uppfattar sig Länsbildningsförbundet som den självklara företrädaren för den samlade folkbildningen.

I två av regionerna pågår processer där den gemensamma nämnaren gäller folkhögskolornas regionala organisering. I Skåne har en folkhögskoleförening bildats som ser sig själva – och även uppfattas – som folkhögskolornas företrädare gentemot regionen. I Norrbotten förs liknande diskussioner, utifrån ett samarbetsprojekt mellan folkhögskolorna i Norrbotten och Västerbotten.

Gotland har en folkhögskola och Halland två – samtliga med regionen som huvudman. Dessa folkhögskolor är medlemmar i

länsbildningsförbundet – men uppfattar sig inte företrädas av detta organ i kontakterna med regionen.

Sammantaget visar detta tydliga tecken på en splittring mellan folkhögskolor och studieförbund när det gäller kontakterna med regionen. Det är också en bild som bekräftas av intervjuerna med regionföreträdarna.

Undantaget från detta är Västra Götaland. Här finns det resursmässigt starkaste länsbildningsförbundet, med avseende på bemanning, men även vad gäller en genomarbetad strategi för hur man ska hantera frågan om kompetensplattformen.

Men inte heller här är bilden entydig. Bildningsförbundets uppdelning i en folkhögskoledelegation och en studieförbundsdelegation gör att man kan agera utifrån specifika behov för respektive folkbildningsgren, vilket man också tydligt gör i arbetet med kompetensplattformen. Här har man dock behållit en gemensam övergripande struktur.

När det gäller studieförbundens roll i arbetet med kompetensplattformar är också Västra Götaland det enda exemplet på ett samlat agerande för att etablera studieförbundens om en aktör. En rapport har tagits fram som tydligt pekar ut olika områden där studieförbunden kan bidra i kompetensförsörjningen. Något liknande initiativ vad gäller studieförbundens roll finns inte i någon annan av de fem regionerna.

Vad säger då regionrepresentanterna i denna fråga? Det är främst i Skåne och Västra Götaland som man har en uppfattning. Att ha en part som företräder folkbildningen underlättar, inte minst av praktiska skäl.

”Jag kan inte ringa alla folkhögskolor och studieförbund. Det är Bildningsförbundet jag vänder mig till.”

(Region)

”Vi har många kommuner och många utbildningsaktörer – det är ett ständigt problem att hitta kanaler att nå fram.”

(Region)

Av intervjuerna med folkbildningsföreträdarna framgår tydligt att uppfattningarna är delade när det gäller folkbildningens regionala organisering. Följande kommentarer ger uttryck för detta:

”Under det senaste året har vi varit angelägna om att definiera folkbildning... inte som folkbildning utan som studieförbundsverksamhet och som folkhögskoleverksamhet ... Där vi möts är i synen på lärande, bildning och människans inneboende förmåga. Hur vi organiserar oss och hur vi finansieras, där är det väldigt stor skillnad.”

(Folkbildning)

”Jag tror inte på en nationell mall för hur vi ska organisera oss. Det ser så olika ut. Samtidigt som det naturligtvis finns en trygghet och smidighet i att det är något så när likt...”

(Folkbildning)

”Här kommer vi att gå skilda vägar. Riskerna med det är på något sätt familjebildningen... Jag tror vi splittrar familjen och vad det innebär vet jag inte. Vi vill ju behålla familjen men kanske inte i en gemensam organisation för folkhögskolor och studieförbund.”

(Folkbildning)

”Vi ser ju folkbildningen som en helhet. Det är mer likheter än skillnader mellan folkhögskolorna och studieförbunden.”

(Folkbildning)

”Länsbildningsförbundet företräder inte folkhögskolorna. Studieförbunden har tyckt att istället för att de springer var och en är det bättre att Bildningsförbundet företräder dem.”

(Folkbildning)

Någon fullständig analys av länsbildningsförbundens samlade resurser och kapacitet har inte gjorts, men även här är det uppenbart att variationerna är stora, inte minst vad gäller personaltillgång. Två citat från Bildningsförbundet i Västra Götaland kan illustrera det som många ger uttryck för, nämligen att det krävs avsevärda resurser i form av tid, pengar och kunskap för att bedriva ett aktivt arbete gentemot regionerna.

”Det innebär enormt mycket arbete att jobba med folkbildningens roll i samhället – gentemot regionen och kommunerna.”

”Vi är inte självklara i de här sammanhangen, långt därifrån. Vi måste jobba internt med frågan. Vi måste utvecklas inom folkbildningen för att kunna ta en mer aktiv roll här.”

Slutord

Det ingår inte i uppdraget för denna studie att ge några förslag eller rekommendationer. Avslutningsvis ställs ändå några frågor inför framtiden – främst riktade till folkbildningsorganisationerna.

Vill man?

Folkbildningens organisationer har en mer självständig ställning i förhållande till många andra utbildningsanordnare. Det frivilliga deltagande och bildningens egenvärde framhålls som viktiga delar av folkbildningens gemensamma idégrund. Kompetensplattformarna har en tydlig inriktning på utbildning för arbetsmarknadens behov. Studieförbund och folkhögskolor måste utifrån detta ställa sig själva frågan vilken roll de vill spela i regionens kompetensplattform – och i arbetet för kompetensförsörjning.

Vad kan man bidra med?

Folkhögskolornas möjligheter att bidra till regionernas kompetensförsörjning uttrycks tydligt i denna studie – både av regionernas och av folkbildningens företrädare. Studieförbundens roll förefaller inte lika uppenbar.

Flera områden där folkbildningen kan bidra nämns uttryckligen – där ett genomgående tema är förmågan att nå särskilda grupper, inte minst personer som av olika skäl står långt ifrån arbetsmarknaden.

Den centrala frågan i framtiden är vad folkbildningen vill tillföra – vad ser man själv som sina främsta tillgångar i det samlade arbetet för kompetensförsörjning?

Möjligtvis kan man till detta foga en fråga om folkbildningens ambition och förmåga att uttrycka det man redan idag bidrar med på kompetensförsörjningsområdet. Kunskapen om detta är inte självklar.

Hur ska det gå till?

Trenden i det svenska samhället går otvivelaktigt mot ökad regional samordning. Kompetensplattformarna är ett uttryck för detta, där olika regionala utbildningsaktörer nu positionerar sig på arenan. Studien har visat att det inte är självklart att regionen bjuder in och aktivt söker upp folkhögskolor och studieförbund.

Det är uppenbart att ett offensivt agerande på den regionala arenan kräver resurser – i form av kunskap, medarbetare etc. I de två största regionerna i studien, Västra Götaland och Skåne, har ett kollektivt agerande från folkbildningens organisationer bidragit till uppmärksamhet och medverkan.

Enbart i detta begränsade underlag framträder alltså stora skillnader på vilket sätt folkbildningen regionalt har valt att profilera sig i arbetet med kompetensplattformen. Studien visar också att folkbildningens regionala organisering inte är enhetlig – och att man i ett par fall befinner sig i en pågående förändringsprocess.

I denna fråga finns heller ingen samstämmighet i folkbildningsföreträdarnas kommentarer.

Uppfattningarna om folkbildningens framtida regionala organisering och kapacitet går isär, och frågan lär fortsätta att diskuteras.

Möjligheter finns...

Flera regioner uttrycker att arbetet med regionala kompetensplattformar fortfarande befinner sig i ett uppbyggnadsskede. Man prövar sig fram, såväl vad gäller inriktningen på arbetet som att utveckla

samverksamformer. Det innebär att det ännu finns goda möjligheter till initiativ och påverkan från folkbildningens sida. Samtliga regionrepresentanter uttrycker också en grundläggande positiv inställning till folkbildningens möjligheter att bidra till den framtida regionala kompetensförsörjningen.

Om folkbildningen vill, vad de i så fall vill bidra med och hur det ska gå till – det är frågor som folkhögskolor och studieförbund själva måste ta ställning till.

Referenslista

Folkbildningsrådet (2009) *Studiecirkeldeltagare 2008. En studie om deltagare i studieförbundens studiecirkelverksamhet*

Myndigheten för yrkeshögskolan (2012) *Myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet*

Regeringen, Näringsdepartementet (2009). *Villkor m.m. för budgetåret 2010 för regionala självstyrelseorgan och samverkansorgan* (N2009/9378/RT, N2009/9576/KLS (delvis), N2009/9577KLS (delvis))

SFS (1991:977) *Förordning om statsbidrag till folkbildningen*

Tillväxtanalys (2012) Rapport 2012:04: *Erfarenheter från kompetensplattformarbetet. Ett exempel på flernivåstyrning i praktiken*

Tillväxtanalys (2013) Rapport 2013:03: *Strategier för regional kompetensförsörjning*

Tillväxtverket (2012) Rapport 0120: *Uppföljning av regionalt kompetensförsörjningsarbete*

Västra Götalands Bildningsförbund (2012) *Kommunikationsplan för Kompetensplattform Västra Götaland*

Västra Götalands Bildningsförbund och Västra Götalandsregionen (2011) *Folkhögskolornas roll inom Kompetensplattform Västra Götaland*

Västra Götalands Bildningsförbund och Västra Götalandsregionen (2012) *Studieförbundens roll inom Kompetensplattform Västra Götaland*

Folkbildningsrådet

Box 38074, 100 64 Stockholm

Tel: 08-412 48 00, fax 08-21 88 26

fbr@folkbildning.se

www.folkbildning.se

[facebook.com/folkbildning](https://www.facebook.com/folkbildning)

twitter.com/folkbildning